

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Aan de Directeur-Generaal Volksgezondheid
drs. M. Sonnema
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Onderwerp

Overkoepelende duiding resultaten ZonMw deelprogramma Oversterfte

Geachte drs. M. Sonnema,

Op 4 april jongstleden heeft de minister van Medische Zorg ZonMw verzocht om een advies uit te brengen over de noodzaak, randvoorwaarden en eventuele aandachtspunten voor mogelijk vervolgonderzoek naar oversterfte. De aanleiding voor deze vraag was het plenaire debat over oversterfte dat op 15 februari 2024 in de Tweede Kamer is gevoerd. Onder de aangenomen moties bevindt zich één motie van het lid Joseph c.s. betreffende een onafhankelijk en integraal wetenschappelijk onderzoek naar de redenen en oorzaken van oversterfte sinds 2020. In aanvulling op bovenstaand verzoek is ZonMw op 11 april jongstleden verzocht om een overkoepelende duiding te geven aan de op dit moment bekende resultaten van lopende onderzoeken. Op 21 mei 2024 heeft het bestuur van ZonMw de brief met het advies omtrent vervolg deelprogramma oversterfte aan VWS verstuurd. In deze brief heeft het bestuur van ZonMw geadviseerd om geen overkoepelend integraal vervolgonderzoek naar oversterfte uit te (laten) voeren. Wat betreft de aanvullende vraag adviseerde het bestuur van ZonMw te wachten tot alle onderzoeksresultaten beschikbaar zijn alvorens tot duiding en doorgeleiding van de onderzoeksresultaten te kunnen komen.

Daar alle onderzoeken binnen het deelprogramma Oversterfte zijn afgerond, is het verzoek om een overkoepelende duiding te geven aan de onderzoeksresultaten opnieuw neergelegd bij en besproken door de begeleidingscommissie van het ZonMw deelprogramma Oversterfte. Daarnaast is de begeleidingscommissie verzocht om te (her)overwegen of het oorspronkelijke advies om geen overkoepelend integraal vervolgonderzoek uit te (laten) voeren nog altijd geldt nu alle onderzoeken zijn afgerond. Middels deze brief deelt het ZonMw bestuur de uitkomsten van de beraadslaging van de commissie.

Achtergrond ZonMw deelprogramma Oversterfte

Het deelprogramma oversterfte is tot stand gekomen in 2022 naar aanleiding van motie 1617 (van het lid Omtzigt). De motie vroeg zo snel mogelijk academisch onderzoek te laten starten naar de redenen en oorzaken van oversterfte in de periode van maart 2020 tot en met november 2021. Het programma bestaat uit drie lijnen waarin totaal 21 projecten zijn gehonoreerd. Lijn 1 bestaat uit een systematische literatuuranalyse met internationale vergelijking, uitgevoerd door Cochrane Netherlands. Lijn 2 bestaat uit 11

projecten die met de tot op dat moment beschikbare (eind 2022) onderzoeks- en zorgdata (niet beperkt tot data van het RIVM of CBS) onderzoek hebben verricht. Lijn 3 bestaat uit 9 projecten die met data van het RIVM en GGD'en, zoals vaccinatie- en testdata, onafhankelijk onderzoek hebben verricht. Alle projecten zijn inmiddels afgerond en eindverslagen zijn door ZonMw ontvangen.

Advies begeleidingscommissie

Op 14 oktober 2024 heeft de adviesvergadering van de begeleidingscommissie plaatsgevonden. De commissie heeft de volgende stukken ter inzage kunnen nemen: de brief d.d. 21 mei 2024 van het ZonMw bestuur aan VWS met het advies omtrent vervolg ZonMw deelprogramma Oversterfte, (een samenvatting van) de onderzoeksresultaten per project, een overzicht van hoe de onderzoeksresultaten zich verhouden tot de onderzoeksagenda en het rapport van het RIVM en CBS 'Sterfte en oversterfte in 2020 en 2021'.

Om tot een overkoepelende duiding van de onderzoeksresultaten uit het deelprogramma te komen zijn drie vragen als uitgangspunt genomen:

- Wat leren we uit deze studies (dit deelprogramma)?
- Wat voegen de resultaten uit het deelprogramma toe aan het bestaande rapport van RIVM en CBS?
- Welke kennishiaten blijven er bestaan of moeten aan de onderzoeksagenda worden toegevoegd?

De begeleidingscommissie handhaaft het oorspronkelijke advies om geen overkoepelend integraal vervolgonderzoek naar oversterfte uit te (laten) voeren. De onafhankelijke onderzoekers hebben gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden, de resultaten daarvan wijzen grotendeels in dezelfde richting als de resultaten uit het rapport van het RIVM en CBS. Daarbij voegen de onderzoeksresultaten uit het deelprogramma een gedetailleerder beeld voor specifieke deelpopulaties toe. Een overkoepelend integraal vervolg onderzoek, uitgevoerd door andere, onafhankelijke onderzoekers, zal naar verwachting niet tot nieuwe inzichten leiden.

De begeleidingscommissie is van mening dat verschillende kennishiaten blijven bestaan waarnaar mogelijk (verdiepend) vervolgonderzoek kan worden uitgevoerd. De beschikbare datasets voor onderzoek in lijn 2 en 3 zijn beperkt tot de jaren 2020 en 2021. Vervolgonderzoek kan zich mogelijk richten op de lange termijn effecten van de pandemie, waaronder uitstel van niet-urgente zorg en screening en de lange termijn effecten van een COVID-19 infectie. Daarbij moet rekening worden gehouden met andere ZonMw (deel)programma's die zich hierop richten, zoals 'Post-COVID: onderzoeksprogramma, kennisinfrastructuur en expertisenetwerk', 'Effecten van maatregelen tijdens een pandemie' en pandemische paraatheid. Echter, onderzoek naar oversterfte valt buiten deze (deel)programma's.

Daarnaast kan vervolgonderzoek zich mogelijk verder richten op de verschillende virusvarianten, determinanten gerelateerd aan vaccinatie, en de organisatorische determinanten van oversterfte, zoals type lockdown en naleving van de coronamaatregelen. Ook is er in het deelprogramma Oversterfte geen kwalitatief onderzoek verricht. In de onderzoeksagenda Oversterfte zijn verschillende onderzoeksvragen geformuleerd waarnaar mogelijk kwalitatief onderzoek gedaan kan worden. Daarbij moet worden opgemerkt dat het gaat om verdiepend onderzoek dat los staat van een overkoepelend beeld.

Tot slot onderschrijven de onderzoeksresultaten het belang van een goede data-infrastructuur, waarbij real-time data vanuit verschillende

(wetenschappelijke) disciplines gebruikt en gekoppeld kunnen worden. De begeleidingscommissie signaleert dat er op dit punt sprake is van een hiaat en benadrukt dat er in het kader van pandemische paraatheid aandacht moet worden besteed aan het ontwikkelen van een rigide data-infrastructuur. Goed om te vermelden is dat door TNO zeer recent [een rapport](#) is gepubliceerd over het belang van data infrastructuur en herbruikbare data bij een eventuele volgende pandemie.

Standpunt van het bestuur van ZonMw

Het bestuur onderschrijft de conclusie van de begeleidingscommissie en neemt het advies over om geen overkoepelend integraal vervolgonderzoek naar oversterfte uit te (laten) voeren. Dit betekent dat er binnen het deelprogramma oversterfte geen activiteiten meer plaatsvinden. Indien er in de toekomst onderzoek naar bovenstaande verdiepende onderwerpen gewenst is kan ZonMw, ondersteund door de begeleidingscommissie, binnen het deelprogramma oversterfte de kennisagenda aanpassen en het benodigde onderzoek faciliteren.

Met vriendelijke groet,

prof. dr. Arfan Ikram
Voorzitter

dr. Véronique Timmerhuis
Algemeen directeur/secretaris bestuur

Bijlage(n)

-

